

Hvidstengruppen

Den danska Hvidstengruppen bildades i mars 1943. Medlemmarnas viktigaste mötesplats var Hvidstens Kro, 10 km norr om staden Randers på Jylland. Gruppens uppgift var att ta hand om sprängämnen och vapen som nattetid kastades ner från brittiska flygplan. Krigsmaterielen spreds sedan över hela landet och spelade en viktig roll för motståndsrörelsen. Hvidstengruppen var i arbete under ett år. I mars 1944 slog Gestapo till. Den 29 juni 1944 avrättades åtta av gruppens medlemmar i Köpenhamn. En av dem som överlevde, Bjarner Andersen, har berättat att han 1943 arbetade hos sin bror Henning som ägde Hvidstens kvarn.

"Vill ni vara med oss?"

En dag kom Marius Fiil, ägaren till Hvidstens Kro, till kvarnen. Han frågade Bjarner och Henning om de ville hjälpa till under den kommande natten...

"I natt kommer det att falla ner några saker från luften ute på Blichers Hed. Det är engelska vapen och sprängämnen, och de måste därifrån redan i natt. Vill ni vara med i det arbetet?"

Marius Fiil lade till att det var ett farligt arbete. Om fel personer fick veta något kunde det betyda döden. De båda unga männen svarade ja. De hade båda en känsla av att något måste göras. De kunde inte - som många andra danskar - bara likgiltigt se på när tyskarnas grepp om Danmark hårdnade. Fyra timmar senare kom en okänd, lång och smal man till kvarnen. Han bad dem låsa dörren så att de kunde tala ostörda. De unga männen fick varsin pistol och en snabb undervisning i hur de skulle använda den. *"Ni får aldrig bege er ut för att ta emot vapen och ammunition utan att vara beväpnade"*, sa mannen. *"Och ni får inte låta er tas till fånga levande. Blir ni fast, ska ni använda pistolen mot er själva."* Bjarner var 21 år och en av de yngsta i gruppen som hade cirka 15 medlemmar. Han lärde känna de flesta, men inte alla. Man var noga med att inte uppträda för ofta tillsammans. Man visste inte riktigt om man kunde lita på sin granne - han kunde vara tyskvän. Inte ens familjen fick veta.

Vapen från skyn

Varje dag skulle gruppen lyssna på det danska program som BBC sände från London med början klockan 18.00. Om sändningen slutade med *"Lyssna igen klockan 21.15"*, var det ett kodmeddelande för att material skulle kastas ner på Blichers Hed mellan 20.00 och 01.00 samma kväll. De stora fyrmotoriga Halifax-maskinerna gick på låg höjd över havet och in mot danska kusten. De fortsatte lika lågt in över land. På Heden tände motståndsmännen fyra signallampor, tre vita och en röd. Den röda gav piloten besked om vindriktningen, så att han kunde bedöma hur skärmarna skulle komma att driva innan de tog mark. Alldeles före utfällning steg planet något för att skärmarna skulle hinna vecklas ut. *"Pupp, pupp, pupp, pupp"*, ljudet det uppe i luften när fallskärmarna slog ut - och så hängde de däruppe som stora, vita blommor. De tycktes sänka sig olidligt långsamt, särskilt när det var månsken, berättar Bjarner. Tyskar var ju stationerade i Randers, och tyska patruller var ofta ute på vägarna. Varje gång vecklade 10–12 fallskärmar ut sig. Under varje skärm hängde en behållare, en container, som vägde 350–500 kilo. De tunga behållarna kunde delas i sektioner, vilket var nödvändigt för att man skulle kunna hantera sändningarna. När behållarna hade tömts sänktes de i vattenhål ute på heden eller grävdes ner. Skärmarna måste brännas eller grävas ner. Vapnen - gevär, pistoler och kpistar - liksom ammunition och sprängämnen fördes vidare ut över landet. En hel del sprängämnen sändes med posten som bokpaket från Kusters bokhandel i Randers.

Aldrig sabotage!

Hvidstengruppen deltog aldrig själv i några sabotage. Britterna tryckte hårt på att detta var förbjudet. Skulle någon av gruppens medlemmar fångas i samband med sabotage och sedan förhöras under tortyr, riskerade hela gruppen att avslöjas. Ibland låg det också choklad och cigaretter som personliga hälsningar i behållarna. Cigaretterna låg i helt vita paket så att ingen text skulle röja något för tyskarna om de fick fatt i de begärliga ransonerade varorna. Men cigaretterna hade tagit till sig lukt från sprängämnen, så även de mest röksugna grinade illa. Lukten av sprängämnen som bet sig in i hud och kläder, var ett problem. En del hängde kvar även efter den noggrannaste tvätt.

"Dessa stövelsteg..."

De som väntade och arbetade ute på Blichers Hed var inga hjältar, säger Bjarner. Han återkommer ofta till hur rädda de var. Han berättar hur de vid ett tillfälle ger ljussignaler till ett flygplan som kommer in på hög höjd - de har tidigare under kvällen kommit för sent för att tända lamporna för ett av de engelska planen. Planet högt däruppe går ner i spiraler, och de ser till sin förskräckelse att det är ett tyskt plan. En i gruppen vill använda kulsprutepistolen mot flygplanen som stryker alldeles över trätopparna. Han hindras av en kamrat: "*Det kommer att gå ut över Hvidstens by i morgon, om du skjuter ner honom*".

"Efter en stund vimlar hela området av tyska lastbilar och motorcyklar. Bjarner, hans bror Henning och ytterligare en kamrat kryper ihop bland buskar och gräs på innerkanten av en vattenfylld mangelgrav. Tre tyska soldater blev synliga i det svaga månskenet. De styrde kurs precis mot det ställe där vi låg. Vi såg att var och en gick med geväret skjutklart. Vi låg dödsstill. Den första tanken var: Hur ligger du i månskenet? Hur faller din skugga? Hela tiden hörde vi ljudet av de tyska stövlarna. Dessa stövat, som gick tätt förbi våra huvuden... Det var ett ljud som vi aldrig glömmet. Men de gick förbi - 15-20 steg - och sedan gjorde de halt. De vände sig om, och man tänkte: Hur faller ljuset nu på dig? Nu gick tyskarna upp mot kvarnen. De gick runt den. Och nu satte de åter kurs just mot det ställe där vi låg. Då soldaterna var tre meter från oss, stod de stilla. Vad skulle nu hända? Vi var rädda. Men vi tänkte först och främst på att överleva. Vi tänkte: Är det tyskarna eller är det vi som ska överleva? Vi vågade knappast blinka med det ena ögat. Men nu hände det något. Tyskarna gick ut på Mariagervägen. Litet senare hörde vi en motorcykel som startade och körde mot Randers."

"Rör inte äggen!"

Över en del av de historier som berättas om Hvidstengruppen ligger det något av det äventyrsskimmer som vi möter så mycket av i tv-serier och romaner. Krogvärden Marius Fiil cyklar till Randers med en äggkorg på främre och en på bakre pakethållaren. Han hejdas av en tysk patrull som vill veta vart han är på väg och vad han har i korgarna. Manus säger att han ska till Randers med äggen. En av tyskarna griper efter de vita, fina äggen. Men Manus snärtar till honom över fingrarna. **Rör inte äggen!** De ska levereras till ett hotell, och om Manus inte har pengar med "*hem till mor*", så får han ingen mat.

Han får cykla vidare. "*Ingen av oss andra hade kunnat uppträda så*", säger Bjarner. "*Våra händer skulle ha skakat. Under lagret med vita ägg låg ett lager med pistoler som måste levereras samma dag.*"

Gestapo kommer

I början av mars 1944 var det dans på Hvidstens Kro. Manus satt ute i köket och tog igen sig. Då kom en okänd man in. "*Jag tror att du har gäster ute i krogen nu, gäster som du inte är så glad för*", sa mannen. Det var Gestapo i sällskap med en körskolelärare från Randers - känd för att gå tyskarnas ärenden. En fallskärmsagent, som Hvidstengruppen tagit emot, hade blivit arresterad. Han hade varit med på en födelsedagsfest på Hvidstens Kro och träffat en del av gruppens medlemmar. Under hårda förhör med Gestapo hade agenten lämnat ut namnen på elva gruppmedlemmar. Bjarner och tre andra hade inte varit med på festen, och de blev inte arresterade i den första omgången. Men de var rådvilla. Fly till Sverige? Vart skulle de vända sig? Hur skulle det gå till? Och hur skulle det gå med familjen, om man bara försvann? Sex dagar efter det att de elva arresterats blev Bjarner också gripen.

Slutet

Hvidstengruppen fördes till Köpenhamn där medlemmarna ställdes inför krigsrätt den 26 juni 1944. Den bestod av tre tyska generaler, en åklagare, en försvarare och en tolk. Åklagaren behövde fyra timmar för att redogöra för all den skada gruppen orsakat tyskarna. Sedan fick de anklagade lov att göra korta inlägg. Marius Fiil reste sig. Stod rak i ryggen och förklarade att de anklagade inte var några våldsmän utan vanliga människor som önskade att leva i fred - också med sina grannar. Han var säker på att dansk och tysk ungdom skulle räcka varandra händerna när kriget väl var förbi. Kristina Fiil sa:

"Låt oss resa oss allesammans och ta varandra i hand - precis som hemma på krogen - och önska varandra framgång och lycka."

Därefter började rättens ordförande läsa upp domarna.

Till döden dömes:

- Krogägare Marius Fiil
- Medhjälpare Niels Fiil
- Bryggeriarbetare Peter Bergenhammer Sorensen
- Mekaniker Johan Kjaer Hansen
- Radiohandlare Niels Nielsen Kjaer
- Vagnmakare Søren Peder Kristensen
- Mjölnare Henning Andersen (Bjarners bror)
- Veterinär Albert Carlo Iversen
- och den ännu icke arresterade Jens Andersen (Bjarners bror)

Till livstids tukthus dömes:

- Kristine Fiil Sorensen
- Jens Stenz
- Bjarners Andersen.

Till 4 års tukthus dömes:

- Anders Benning Stensgaard
- Knud Christensen

Till 2 års tukthusarbete:

- Gerda Fiil

De tre generaler som var domare reste sig. De slog klackarna samman, gjorde nazisthälsning och ropade: "Heil Hitler!" De dödsdömda var helt lugna. Alla var förberedda på den hårda domen. De åtta dödsdömda sattes i ensamceller i fängelsets källare. Kristine och Gerda Fiil, som satt i kvinnoavdelningen, togs ut att städa i fängelsets gångar. När de på morgonen den 29 juni kom ner till de åtta dödsdömdas celler, fick de se att namnskyltarna tagits bort från dörrarna. Kristine hade mist såväl sin man som sin far och sin bror. Senare på dagen fördes Kristine och Gerda till fängelsets tyske kommandant, som sa: "*De åtta dog som tappra och modiga, män. Jag önskar att Tyskland hade många män av det slaget.*"

Ett sista brev

De åtta hade lov att skriva avskedsbrev. Så här skrev Henning Andersen, Bjarners bror, till sin hustru Marie:

Kära lilla hustru

Detta är den sista hälsning som du mottager från mig på denna jord. När du läser den, är jag inte längre bland de levandes tal. Jag tackar dig mycket för den tid som jag har levat tillsammans med dig. Det har varit en god tid, och jag hoppas att få möta dig igen hos Gud i himlen. Nu måste du vara stark, Marie, och inte förtvivla. Vi dör inte förgäves, lita på det. För barnens skull måste du vara stark, för skulle de mista dig också, har de ju inte alls något stöd i livet. Försök att förklara för dem hur det hela hänger ihop när de har blivit så pass stora att de kan förstå det hela. Och käre Mie, vill du hålla deras fars namn rent och i ära. Sök att få ut så mycket du kan av livet utan mig. Sälj kvarnen. Du behöver inte ha några ekonomiska problem. Det är det sörjt för, och det är en stor tröst för mig i den här stunden. Jag har inte gjort något ont, Marie, så jag kan dö med ära. Det hade varit tyngre om jag hade smutsat ner det namn du bär, lilla hustru, och som jag hoppas att du kommer att fortsätta att bära. Jag vet att du i livet alltid har varit mig trogen, och jag vet att du också kommer att vara det i framtiden. Tack, lilla mor. Vi ska ju alla dö en gång, nu får jag inte längre leva vid din sida här på jorden, men det finns ett liv efter detta, och så ses vi igen. Lita på det, min skatt. Härmed sänder jag dig min ring, Marie, som du ska ändra, så att du kan gå med den på ditt finger varje dag.

Ett sista farväl från din man.

På återseende Marie.

Henning

Tulles Mand, Peter Bergenkammer Sørensen, født 3. Juni 1914.

Møller Henning Andersen, født 16. Juli 1917 i Linde.

Radiomekaniker Niels Nielsen Kjær, født 2. April 1903 i Hvidsten.

Dyrlæge Albert Iversen, født 28. September 1895 i Randers.

Mekaniker Johan Kjær Hansen, født 7. Marts 1907 i Hjørring.

Karlmager Søren Peter Kristensen, født 20. August 1887 i Riis.

En dansk tidning berättrar i försiktiga ordalag om dödsdomarna. Ockupationsmakten övervakade noga vad tidningarna skrev.